

УДК 372.8; 355.58; 37.02

DOI: 10.31376/2410-0897-2023-3-53-275-286

ТЕМАТИКА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В МОДЕЛЬНИХ ПРОГРАМАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ» 5–6 КЛАСИ

Заплатинський Василь Миронович

кандидат наук, доцент, почесний професор, доцент кафедри природничо-математичної освіти і технологій

Київський університет ім. Бориса Грінченка

e-mail: vasyi.zaplatynskyi@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0119-7135

Researcher ID C-7399-2019

Пожежі є одними з найпоширеніших небезпек. Пожежі стаються в природному середовищі та техносфері й приводять до людських жертв та значних матеріальних збитків. Формування культури пожежної безпеки є важливим елементом забезпечення особистої, соціальної, техногенної та природної безпеки. У закладах середньої освіти питання пожежної безпеки, попередження і запобігання пожежам розкривається в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» і предметі «Основи здоров'я». У статті висвітлено результати аналізу вимог Державного стандарту базової середньої освіти з питань пожежної безпеки, а також порівняльного та контент-аналізу тематики пожежної безпеки в змісті модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» 5–6 класи. Необхідність проведення аналізу вимог Державного стандарту та змісту модельних програм зумовлена необхідністю визначення повноти і широти тематики пожежної безпеки, особливостей підходу до формуванні компетентностей з пожежної безпеки в учнів. Результати дослідження допоможуть учителям у створенні програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» закладу освіти. Виокремлення та порівняння змісту тематики пожежної безпеки в програмах значно полегшить роботу авторських колективів при створенні модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 7, 8 та 9 класів.

Ключові слова: освіта, модельна програма, інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», пожежна безпека, компетентність.

Постановка проблеми. Навчання правил пожежної безпеки є важливим елементом не тільки в соціальній і здоров'язбережувальній галузі, але й у природничій та технологічній. Головним чином питання пожежної безпеки та попередження і запобігання пожежам розкривається в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та предметі «Основи здоров'я». Пожежна безпека є важливим компонентом таких предметів як технології, фізика, хімія тощо.

Пожежі є однією з найбільших загроз, причиною численних смертельних випадків та матеріальних збитків і однією з найчастіших природних та техногенних небезпек. За даними Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) [1] у 2021 році в населених пунктах та на об'єктах суб'єктів господарювання України зафіксовано 79 тис. 457 пожеж. Внаслідок пожеж загинуло 1853 людини, у тому числі 35 дітей, 1383 людини отримали травми, з них 90 діти. Матеріальні втрати від пожеж становили 13 млрд 363 млн 545 тис. грн. Під час ліквідації пожеж врятовано 1 тис. 734 людини, у тому числі 201 дитина та матеріальних цінностей на суму 6 млрд 667 млн 428 тис. гривень.

Серед основних причини виникнення пожеж перше місце займає необережне поводження з вогнем. Кількість таких випадків складає 52805 або 66% причин усіх пожеж. Дитячі пустоші з вогнем у загальній статистиці складають лише 0,5% випадків і у абсолютному вимірюванні становлять 425 випадків. Формування компетентностей щодо пожежної безпеки в учнів прямо направлена на зниження саме цих причин виникнення пожеж. Набуття належної компетентності щодо пожежної безпеки в майбутньому опосередковано позитивно вплине на низку причин виникнення пожеж, які пов'язані з порушеннями правил пожежної безпеки під час експлуатації того чи іншого обладнання тощо.

Черкашин О. В. [2, с. 153–157], досліджуючи питання причин виникнення пожеж, стверджує, що більше 80 % пожеж виникає внаслідок впливу соціального фактору (необережне поводження з вогнем, паління, експлуатація електроприладів, пічного опалення та пустоші дітей з вогнем). У результаті оцінювання статистичних даних та проведеного аналізу він приходить до висновку про низьку підготовленість дітей віком від 5 до 10 років до дій у разі виникнення пожеж, що виражається незнаннями елементарних правил вимог пожежної безпеки.

З огляду на важливість, аналіз тематики з питань пожежної безпеки у модельних програмах інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» 5–6 класи є актуальним питанням. Аналіз дає змогу оцінити підходи до формування компетентностей, пов'язаних із забезпеченням пожежної безпеки, визначити відповідність вимогам Державного стандарту базової середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пожежної безпеки в закладах освіти та профілактики дитячого травматизму внаслідок пожеж досліджувалися низкою авторів. Слід відмітити, що цими питаннями займалися дослідники Державної служби з надзвичайних ситуацій та педагоги.

Дослідження пожежної безпеки в закладах освіти стосувалось причин виникнення пожеж, часу виникнення, локалізації пожеж, швидкості евакуації тощо. Цим питанням присвячені праці Хлевною О. В., Горбаня В. Б., Жезло Н. В., Ніжника В. В., Тесленко О. М., Цимбалістого С. З., Кравченко Н. В.

Питаннями навчання пожежній безпеці учнів та профілактиці пожеж внаслідок дитячих пустоців з вогнем та подібних причин займалися Горбаня В. Б. [3, с. 79-81], Гуріненко І. Ю. [4, с. 60-69], Іванова А. І., Пономаренко Р. В., Черкашин О. В., Ковальов П. А. та інші автори. Більшість вітчизняних робіт стосуються профілактичної роботи з учнями молодших класів. Відтак, питанням формування компетентностей учнів 5-6 та старших класів присвячено менше уваги. Тому питання навчання учнів 5-6 класів пожежної безпеки залишається актуальним.

Формулювання мети статті. Метою статті є оприлюднення результатів дослідження вимог Державного стандарту базової середньої освіти з питань пожежної безпеки, а також порівняльний та контент аналіз тематики пожежної безпеки у змісті модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» 5-6 класи Нової української школи. Дослідження вимог Державного стандарту та змісту модельних програм було зумовлено необхідністю визначення повноти і широти тематики пожежної безпеки, особливостей підходу до формування компетентностей з пожежної безпеки в учнів. Контент-аналіз дав змогу визначити позитивні знахідки та проблемні питання, які пов'язані з можливими повторами у змісті навчання чи недостатньою кількістю тем з пожежної безпеки. Результати дослідження допоможуть учителям у створенні програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» закладу освіти. Виокремлення та порівняння змісту тематики пожежної безпеки у програмах значно полегшить роботу авторських колективів під час створення підручників, а також при створенні модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 7, 8 та 9 класів.

Виклад основного матеріалу. Питання безпеки і зокрема пожежної безпеки вміщено у додатку 15 до Державного стандарту базової середньої освіти [5]. Питання пожежної безпеки віднесені до такої ключової компетентності як «Екологічна компетентність» у зв'язку з тим, що пожежі здійснюють суттєвий негативний вплив на навколишнє середовище. Уміння та ставлення, яке прописано у стандарті звучить наступним чином: «дотримуватися правил безпечної поведінки у природі». Проте забезпечення пожежної безпеки вимагає додержуватися безпечної поведінки вдома та громадських місцях, зокрема в школі тощо.

Значно більше у Державному стандарті інформації щодо безпеки у базових знаннях: «Безпека: цінність життя; безпека особистості; національна безпека; глобальна безпека; безпека і небезпека; загрози для безпеки; види небезпек (природна, техногенна, соціальна); ризики, рівні ризиків; причини і наслідки небезпечних ситуацій; безпека життєдіяльності; безпечна поведінка в закладі освіти, побуті, на дорозі, на природі; безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний); безпека в цифровому середовищі; безпечне дозвілля; безпечне спілкування; алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження; допомога в разі небезпеки». Відповідно, специфічних посилань на пожежну та вибухобезпеку в додатку 15 до Державного стандарту немає.

У додатку 16 до Державного стандарту містяться досить конкретні результати, які прямо та опосередковано пов'язані з пожежною безпекою (табл. 1).

Таблиця 1

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі, які можуть бути пов'язані з питаннями пожежної та вибухобезпеки [5]

Загальні результати	5-6 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
Діє відповідально [СЗО 1.1]	демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм [6 СЗО 1.1.1]	демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі [6 СЗО 1.1.1-1] діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції [6 СЗО 1.1.1-2] обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях [6 СЗО 1.1.1-3]
Надає допомогу [СЗО 1.3]	надає першу долікарську допомогу, звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [6 СЗО 1.3.1] ідентифікує способи та можливість надання необхідної допомоги собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації [6 СЗО 1.3.2]	моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття [6 СЗО 1.3.1-1] здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію [6 СЗО 1.3.1-2]
2. Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю		

Загальні результати	5–6 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
	для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту	
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті [6 СЗО 2.1.1]	визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) [6 СЗО 2.1.1-1] розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [6 СЗО 2.1.1-2] вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання [6 СЗО 2.1.1-3]
Приймає рішення [СЗО 2.3]	використовує перевірену інформацію для прийняття рішення в типових (знайомих) повсякденних ситуаціях [6 СЗО 2.3.1]	приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб [6 СЗО 2.3.1-2]
Поводиться безпечно [СЗО 2.4]	пояснює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1]	моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1-1] звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами [6 СЗО 2.4.1-2]

Підсумовуючи вимоги Державного стандарту зазначимо, що він не містить прямих вимог щодо пожежної безпеки, проте ця тематика включена до питань небезпечних та надзвичайних ситуацій, які можуть відбуватися в природному середовищі, побуті чи техносфері. Учні та учениці повинні вміти ідентифікувати небезпеки, зокрема пожежі, знати які дії потрібно виконувати, звертатися до відповідних служб про допомогу та надавати самопомогу і допомогу іншим особам. Таким чином, автори модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» не були зв'язані конкретними специфічними вимогами і мали можливість включати тематику пожежної безпеки до модельних програм зважаючи на власне бачення, статистику пожеж, наукові дослідження та досвід викладання предмету «Основи здоров'я».

Отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» 5–6 класи для закладів загальної середньої освіти таких авторських колективів:

- Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. [6];
- Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л. [7];
- Гущина Н. І., Василяшко І. П. [8];
- Хитра З. М., Романенко О. А. [9];
- Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С. [10].

Усі модельні програми написані у відповідності до Державного стандарту базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30 вересня 2020 р. № 898) і повинні містити всі результати навчання зазначені у ньому. Підходи щодо висвітлення тематики пожежної безпеки у кожного авторського колективу дещо відрізняються. Проаналізуємо кожну з модельних програм всіх п'яти авторських колективів.

Авторський колектив Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л. включив тематику пожежної безпеки у змістовну лінію «безпека» окремим пунктом. В основному тексті питання пожежної безпеки знаходяться у розділі 6 «Безпека в побуті і довіллі» (таблиця 2).

В очікуваних результатах навчання питання пожежної безпеки прямо не відображені. Вони можуть розглядатися як частина набутих знань, навичок чи компетентностей, що носять більш загальний характер. Наприклад «Діє за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях» може і повинно включати дії під час пожежі. У пропонованому змісті питання пожежної безпеки вміщено у двох підрозділах: «Профілактика пожеж» та «Дії під час пожежі». Кожен з підрозділів містить по 5 змістових тем. Виходячи з наведеної авторами тематики логічніше було б перші 4 теми включити у підрозділ «Умови виникнення пожеж», наступні дві до підрозділу «Профілактика пожеж» і в останньому підрозділі залишити чотири теми. У видах навчальної діяльності викликає запитання чому захист органів дихання від отруйних газів розглядається як моделювання, а не за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях.

Крім зазначеного у таблиці пропонованого змісту, питання пожежної безпеки можуть розглядатися під час вивчення теми «Стихійні лиха», хоч у програмі ця тема зорієнтована на інші види стихійних лих, зокрема метеорологічного характеру.

Таблиця 2

Основна частина модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші в частині, яка стосується пожежної безпеки, 5 клас [7]

РОЗДІЛ 6. БЕЗПЕКА В ПОБУТІ І ДОВКІЛЛІ		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
<ul style="list-style-type: none"> - Діє за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях. - Обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та в громадських місцях. - Розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру й побутового походження - Прогнозує наслідки своїх дій в непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях. - Моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження. - Аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я . 	<p>Профілактика пожеж. Умови горіння. Джерело запалювання. Горючі речовини. Кисень. Пожежна безпека оселі.</p> <p>Дії під час пожежі. Причини виникнення побутових пожеж. Способи гасіння невеликих пожеж. Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі. Безпечна евакуація з оселі і приміщення школи.</p>	<p>Проведення досліду зі свічкою. Створення інтелект-карти «Трикутник вогню». Обстеження пожежної безпеки своєї оселі (разом з дорослими). Аналіз причин виникнення пожеж у побуті. Моделювання захисту органів дихання від отруйних газів. Відпрацювання навичок евакуації з оселі і приміщення школи. Обстеження безпеки своєї оселі разом із дорослими членами родини. Створення пам'ятки на випадок небезпечної ситуації з контактними телефонами батьків (опікунів), родичів, сусідів.</p>

У шостому класі автори модельної програми також включили питання пожежної безпеки до розділу «Безпека в побуті і довкіллі» (таблиця 3).

Таблиця 3

Основна частина модельної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., та інші в частині яка стосується пожежної безпеки, 6 клас [7].

РОЗДІЛ 5. БЕЗПЕКА У ПОБУТІ І ДОВКІЛЛІ		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
<ul style="list-style-type: none"> - Діє за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях. - Обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та в громадських місцях. - Бережливо ставиться до власного й чужого майна, обґрунтовує недоторканість чужого майна. - Моделює ситуацію надання елементарної долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття. - Здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію. - Визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я й безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо). - Вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання. - Прогнозує наслідки своїх дій в непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях. - Ухвалює рішення щодо надання самопомоги й допомоги іншим, звернення до інших осіб чи відповідних служб - Моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження. - Звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами. 	<p>Безпека оселі. Правила користування газовими приладами, електроприладами, водогоном, тепловими мережами. Безпека при користуванні засобами побутової хімії. Пожежна безпека оселі. Умови і причини виникнення пожеж. Пожежна охорона. Профілактика пожеж. План евакуації з будинку. Поведінка під час пожежі. Стадії розвитку пожежі. Гасіння пожежі на початковій стадії. Засоби пожежогасіння. Захист органів дихання в зоні пожежі. Дії в разі загоряння одягу. Аварії на підприємствах. Види небезпечних промислових об'єктів. Дії учнівства під час виникнення аварійної ситуації на підприємстві. Підручні засоби захисту.</p>	<p>Обстеження безпеки своєї оселі (разом з дорослими). Створення плану евакуації із приміщення. Відпрацювання навичок організованої евакуації. Моделювання захисту органів дихання на пожежі. Відпрацювання алгоритму правильних дій у разі загоряння одягу. Моделювання застосування засобів пожежогасіння при різних типах пожеж. Моделювання алгоритму дій під час аварії на промисловому підприємстві.</p>

Автори модельної програми підійшли до розгляду питань пожежної безпеки досить послідовно. Для вивчення означених питань у 5 класі запропоновано 10 тем, а у шостому 13. Питання аварій на підприємствах теж слід віднести до пожежної та вибухової безпеки, в зв'язку з тим, що наслідками промислових аварій найчастіше є пожежі та вибухи. Запропонований зміст досить добре структурований та логічно пов'язаний з видами навчальної діяльності.

Порівняльний аналіз запропонованого змісту з пожежної безпеки у 5 та 6 класах відповідає вимогам спірального розгортання знань, але вимагатиме від авторів підручників та вчителів особливої уваги задля запобіганням повторів у змісті. Наприклад у 5 класі розглядається тема «Причини виникнення побутових пожеж», а у шостому «Умови і причини виникнення пожеж». У шостому класі до запропонованих видів навчальної діяльності увійшла тема «Моделювання захисту органів дихання на пожежі», яка дуже близька до теми, що розглядалась у 5 класі «Моделювання захисту органів дихання від отруйних газів».

Авторський колектив Гущина Н. І., Василяшко І. П. до програми 5 класу не включили специфічних чи прямих тем, пов'язаних з пожежною безпекою. У розділі «Моя безпека» є питання безпечної поведінки в побуті, при вивченні яких варто згадувати про пожежну безпеку. Таким чином, наявність тематики з пожежної безпеки буде залежати від змісту відповідного підручника чи програми навчального закладу, основою для якої буде програма авторського колективу Гущина Н. І., Василяшко І. П. Нижче наводимо відповідний розділ модельної програми у скороченому вигляді (таблиця 4).

Таблиця 4

Основна частина модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Гущина Н. І., Василяшко І. П. в частині, яка прямо чи опосередковано може бути пов'язана з пожежною безпекою, 5 клас [8]

Розділ 2. Моя безпека		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
Обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях. Діє відповідально за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції. Моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття. Здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію. Визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух). Розпізнає ймовірні небезпеки, побутового походження. Моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях, побутового походження. Приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб. Звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами.	Безпечна поведінка в побуті. Правила користування побутовими приладами. Особиста безпека вдома.	Моделювання послідовності дій у небезпечних ситуаціях: в побуті*; у громадських місцях. Розв'язання ситуаційних завдань з питань: звернення до інших осіб, фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами. Розробка пам'ятки або правил поведінки в громадських місцях, належного поводження з домашніми, бездомними тваринами. Проектна діяльність*: «Мій безпечний населений пункт», «Мій безпечний двір», «Моя безпечна оселя».

Гущина Н. І., Василяшко І. П. Специфічні питання пожежної безпеки автори включили до програми 6 класу (таблиця 5).

Авторський колектив у модельній програмі у запропонований зміст включає три теми, які прямо пов'язані з пожежною безпекою і значну кількість тем, які можна пов'язати з даними питаннями опосередковано. Питання пожежної безпеки повинні розглядатися під час опанування низки тем, зокрема: «Небезпечні природні явища, стихійні лиха»; «Активний відпочинок на природі і безпека» тощо. Слід відзначити, що основна тематика щодо пожежної безпеки до програми включена, зокрема причини виникнення пожеж та їх профілактика, дії під час пожежі, евакуація та надання допомоги.

Авторський колектив Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С. питання пожежної безпеки включили до третього розділу «Добробут і особиста безпека». Модельна програма цих авторів вирізняється тим, що всі питання автори пропонують розглянути через призму добробуту, тому кожен розділ починається із слова «Добробут». Наведемо для прикладу розділ, що містить питання пожежної безпеки в скороченому варіанті (таблиця 6).

Таблиця 5

Основна частина модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Гущина Н. І., Василяшко І. П. в частині, яка прямо чи опосередковано може бути пов'язана з пожежною безпекою, 6 клас [8]

Розділ 2. Моя безпека		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
<p>Демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі.</p> <p>Моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження.</p> <p>Діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції.</p> <p>Моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття.</p> <p>Здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію.</p> <p>Визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо).</p> <p>Розпізнає імовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження.</p> <p>Вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання.</p> <p>Прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної інформації.</p> <p>Приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб.</p> <p>Звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами.</p>	<p>Безпека життєдіяльності.</p> <p>Види небезпек (природна, техногенна, соціальна).</p> <p>Причини і наслідки небезпечних ситуацій.</p> <p>Екстремальні і надзвичайні ситуації. Рятувальні служби.</p> <p>Безпека людини у природному середовищі.</p> <p>Небезпечні природні явища, стихійні лиха. Активний відпочинок на природі і безпека. Ризики неналежного поводження з дикими тваринами. Надання першої долікарської допомоги у природних умовах.</p> <p>Безпека в техногенному середовищі. Пожежна безпека. Причини виникнення пожеж та їх профілактика. Дії в разі виникнення пожежі. Вплив техногенного середовища на довкілля.</p> <p>Твоя безпечна оселя.</p> <p>Побутові прилади і безпека.</p>	<p>Складання мапи думок «Види небезпек, їх причини та наслідки», «Безпечна оселя».</p> <p>Моделювання послідовності дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального походження.</p> <p>Розв'язання ситуаційних завдань із питань прийняття рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб.</p> <p>Моделювання ситуацій: звернення до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не можна зарадити власними силами; евакуації із приміщення, де розпочалась пожежа, згідно з інструкціями і правилами; звернення до рятувальних служб; надання першої долікарської допомоги постраждалим.</p> <p>Відпрацювання алгоритму безпечної поведінки в громадських місцях, у місцях великого скупчення людей.</p> <p>Відпрацювання навичок: відмови від розваг у небезпечних місцях; безпечної комунікації у віртуальному середовищі.</p>

Таблиця 6

Основна частина модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Шиян О., Волощенко О. та інші в частині, яка прямо чи опосередковано може бути пов'язана з пожежною безпекою, 5 клас [10]

Модуль 3. Добробут і особиста безпека		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
<p>діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції;</p> <p>моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття;</p> <p>здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію;</p> <p>визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо);</p> <p>розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження;</p>	<p>Безпека в побуті. Ризики побутового травмування, проникнення в оселю зловмисників тощо.</p> <p>Пожежна безпека. Причини виникнення та способи гасіння невеликих пожеж. Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі.</p> <p>Безпека надворі. Місця підвищеної небезпеки. Екстремальні ситуації.</p> <p>Безпека відпочинку на природі.</p> <p>Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження.</p> <p>Допомога в разі небезпеки.</p> <p>Домедична допомога.</p> <p>Орієнтовні проблемні питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хто відповідає за мою безпеку? 	<p>Обстеження безпеки класу, дороги до школи, своєї оселі.</p> <p>Моделювання поведінки самопомоги у разі небезпечних побутових ситуацій.</p> <p>Відпрацювання алгоритму дій домедичної самопомоги.</p> <p>Командне розроблення візуальних алгоритмів - до кого та як звертатися в небезпечних ситуаціях (плакат, презентація тощо).</p> <p>Моделювання безпечної поведінки з тваринами.</p> <p>Відпрацювання вмінь аналізу дорожньої ситуації, в т.ч. в умовах обмеженої оглядовості;</p>

<p>використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь безпеки та добробуту; приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб; звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами; пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників; розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • До кого і як звертатись у разі потреби у медичній допомозі / небезпечних ситуаціях? • Які професії надають допомогу в небезпечних ситуаціях та при потребі медичної допомоги? • Місця підвищеної небезпеки на дорозі: як поводитись? • Які небезпечні ситуації можуть бути у транспорті та як поводитись у них? • Коли поведінка людини дружня до навколишнього середовища? • Як зробити відпочинок на природі безпечним? 	<p>переходу дороги Укладання правил поведінки у транспорті «Я - пасажир». Відпрацювання поведінки під час небезпечних ситуацій у транспорті. Відпрацювання алгоритму дій при потраплянні до екстремальної ситуації на природі. Мапа думок «Як бути дружнім до природи?» Складання пам'ятки «Мій безпечний відпочинок на природі»</p>
--	--	---

Тематика пожежної безпеки складається з 4 тем у пропонованому змісті. У цілому ці теми охоплюють основні питання пожежної безпеки. Автори програми, крім способів гасіння невеликих пожеж, окремо розглядають особливості гасіння електроприладів, чого не було у модельних програмах інших авторських колективів, які ми розглядали раніше. З огляду на необхідні дії під час пожежі варто було б запропонувати для розгляду, наприклад, питання евакуації. В таблиці 6 наведено не тільки теми, які прямо стосуються пожежної безпеки але й тематику, яка стосується пожежної безпеки опосередковано. Наприклад, під час розгляду небезпечних ситуацій у транспорті можна розглядати пожежу як один із варіантів небезпечної ситуації. У шостому класі автори не передбачили вивчення питань пожежної безпеки. Проте деякі теми можуть бути пов'язані з цією тематикою, наприклад, тема «Небезпеки природного середовища», адже пожежа є однією з серйозних природних небезпек.

Авторський колектив Хитра З. М., Романенко О. А. включили шість питань пожежної безпеки для п'ятого класу у розділ 2 «Життя у безпеці». Питання пожежної безпеки розглядаються після теми «Екстремальні та надзвичайні ситуації», що є логічним продовженням тематики. Автори запропонували для розгляду 6 тем в яких пропонується розглянути не тільки причини пожеж, але і класифікацію матеріалів за їх горючими властивостями. Позитивним прикладом є те, що автори запропонували розглядати не тільки захист органів дихання але й захист всього тіла під час пожежі. Досить багато уваги приділено питанням пожежної безпеки у видах навчальної діяльності починаючи від складання переліку горючих речовин і закінчуючи захистом органів дихання під час пожежі. Нижче наведемо розділ з модельної програми авторського колективу Хитра З. М., Романенко О. А., до якого автори включили питання пожежної безпеки (таблиця 7).

Таблиця 7

Основна частина модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Хитра З.М., Романенко О. А. в частині, яка прямо чи опосередковано може бути пов'язана з пожежною безпекою, 5 клас [9]

Розділ 2. ЖИТТЯ У БЕЗПЕЦІ		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
<p><i>Учень/учениця</i> демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі; діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції; обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях; здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію; визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо); розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і</p>	<p>Безпека в побуті Безпека та безпека для життя. Екстремальні та надзвичайні ситуації. Пожежі та причини їх виникнення. Класифікація речовин і матеріалів за горючими властивостями. Пожежна безпека. Способи гасіння невеликих пожеж. Правила поведінки та захист свого тіла під час пожежі. Засоби пожежогасіння. Безпека в докільлі Стихійні лиха. Небезпеки природного середовища. Правила поведінки під час сильного вітру, грози та в разі потрапляння в зону підтоплення.</p>	<p>Відпрацювання навичок захисту органів дихання від отруйних газів під час пожежі. Складання переліку горючих (легкозаймистих і важкозаймистих), негорючих матеріалів, що розміщуються вдома або в закладі освіти. Дослідження значення трьох факторів для виникнення та припинення реакції горіння: доступу кисню, наявності горючої речовини та нагрівання до температури спалаху. Формулювання висновків про необхідні умови для горіння та його припинення. Відпрацювання алгоритму дій при потраплянні до екстремальної /надзвичайно ситуації в побуті. Опрацювання термінів з</p>

<p>побутового походження; вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання; прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної інформації; аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я; обґрунтовує необхідність уникнення місць підвищеної небезпеки.</p>		<p>використанням інтернет-ресурсів та створення глосарія з теми «Безпека в доквіллі». Відпрацювання навичок безпечної поведінки під час сильного вітру, грози та в разі потрапляння в зону підтоплення. Моделювання ситуації надання допомоги постраждалій людині в разі теплового або сонячного удару, потерпілій на воді.</p>
---	--	---

Автори Хитра З. М., Романенко О. А. у видах навчальної роботи пропонують: відпрацювання, складання, дослідження, моделювання, опрацювання, складання алгоритму. Звісно всі запропоновані види навчальної діяльності є актуальними, проте крім відпрацювання навичок захисту органів дихання під час пожежі, варто було б додати ще й відпрацювання дій під час пожежі та використання підручних засобів пожежогасіння, що дозволить сформувати компетентність щодо негайного припинення займання і дозволяє зберегти життя та матеріальні цінності.

У шостому класі автори програми Хитра З.М., Романенко О.А. зробили акцент на вивченні питань пожежної безпеки в оселі (таблиця 8). До програми включено 5 тем, які частково повторюють тематику викладену у п'ятому класі. Зокрема це теми «Пожежна безпека оселі»; «Правила поведінки під час пожежі»; «Засоби пожежогасіння». Такий підхід зумовлюватиме можливість повторів у 5 та 6 класах під час опанування питань пожежної безпеки.

Таблиця 8

Основна частина модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» авторського колективу Хитра З. М., Романенко О. А. в частині, яка прямо чи опосередковано може бути пов'язана з пожежною безпекою, 6 клас [9]

Розділ 2. ЖИТТЯ У БЕЗПЕЦІ		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види початкової діяльності
<p><i>Учень/учениця</i> розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження; демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі; діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції; моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження; звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами; аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я; обґрунтовує необхідність уникнення місць підвищеної небезпеки; обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях; здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію; моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження; пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників;</p>	<p>Небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження. Безпека в побуті Правила безпечного користування водогонном, тепловими мережами, електричними та газовими приладами. Домашня аптечка. Пожежна безпека оселі. Профілактика пожеж. Правила поведінки під час пожежі. Засоби пожежогасіння. План евакуації з будинку.</p>	<p>Дослідження ймовірних ризиків та небезпек свого доквілля. Використання математичних методів та застосування комп'ютерних програм у дослідженні ймовірних небезпек природного, техногенного, соціального характеру. Дослідження вмісту домашньої аптечки. Відпрацювання навичок безпечної поведінки в разі небезпеки ураження електричним струмом, допомоги при ураженні електричним струмом. Моделювання послідовності дій у небезпечних ситуаціях побутового походження. Відпрацювання навичок евакуації з приміщення закладу освіти та свого помешкання.</p>

Проаналізуємо модельну програму авторського колективу Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. [6]. Питання пожежної та вибухобезпеки у частині для 5-го класу цієї модельної програми включені до розділу «1. Виховуємо самостійність та відповідальність». Зокрема у підрозділ «Безпека надворі» включено тему: «Піротехнічні засоби»; у підрозділ «Поведінка у природі» включено тему:

«Алгоритм дій під час небезпечних ситуацій та стихійного лиха (підтоплення, грози, сильного вітру, пожежі)».

Відповідно, у видах навчальної діяльності автори програми запропонували: «Активне читання», «Свято з петардами» та «Формування медіаграмотності – перегляд відео “Порятунок від стихійного лиха”».

До розділу 3 «Навчаємося приймати рішення» автори модельної програми включили такі теми:

- ✓ Безпека на кухні, домашня аптечка та побутова хімія.
- ✓ Легкозаймисті речовини вдома.
- ✓ Пожежна безпека.

У частині програми призначеній для 6-го класу автори запропонували теми: «Причини і наслідки небезпечних ситуацій соціального, природного, техногенного та побутового походження»; «Небезпечні підприємства»; «Будівництва»; «Промислові аварії»; «Катастрофи», у яких можна та й доцільно розглядати питання пожеж та пожежної безпеки.

До підрозділу 3 «Навчаємося приймати рішення» автори включили теми: «Електроприлади. Безпечне поводження з побутовими електроприладами. Убезпечення від ураження електричним струмом. Газобезпека. Пожежна безпека. Захист органів дихання та очей від хімічних речовин».

Дотичними до питань пожежної безпеки є теми, які стосуються само- та взаємодопомоги: «Самоконтроль та алгоритм дій в екстремальних ситуаціях. Самодопомога та допомога в разі небезпеки на природі (обмороження, укуси комах, змій тощо, тепловий та сонячний удар). Звернення по допомогу у небезпечних ситуаціях до фахівців. Виготовлення рятувальних засобів із підручних матеріалів».

Таким чином, тематика пожежної безпеки прямо розглядається у чотирьох темах у 5 класі та у двох темах у шостому класі.

Підсумковий порівняльний аналіз тематики пожежної безпеки у рекомендованих МОН України модельних програмах інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» показав, що авторські колективи включили у програми від 3 до 19 тем, які прямо стосуються пожежної безпеки. Найбільше тем присвячених пожежній безпеці включено у модельну програму авторського колективу Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентєва І. В., Хомич О. Л. Два авторські колективи включили питання пожежної безпеки лише в один з класів. Авторський колектив Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С. включили пожежну безпеку до 5 класу, а Гущина Н. І., Василяшко І. П. – до 6 класу (рис. 1).

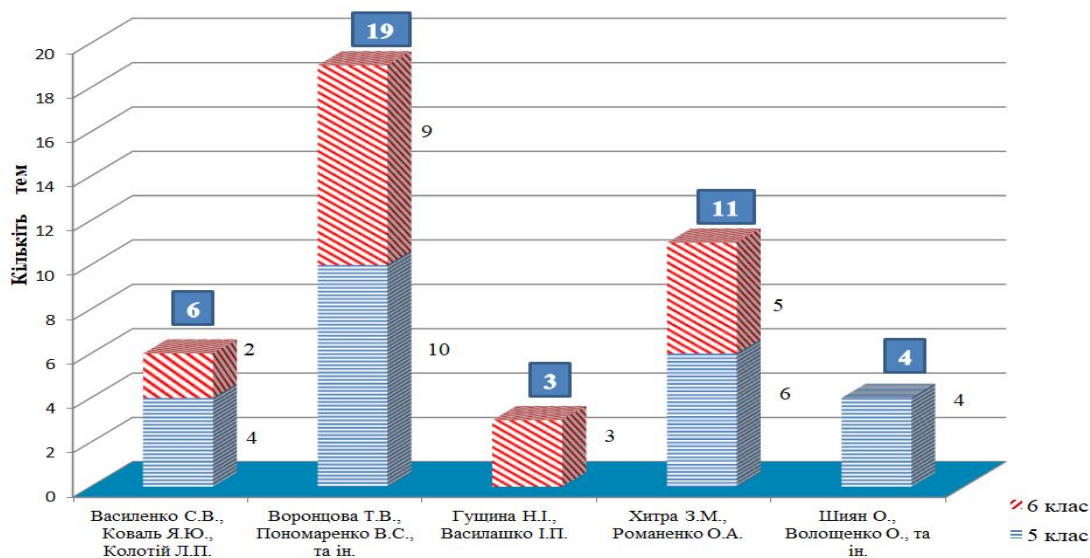

Рис. 1. Кількість тем у 5-му та 6-му класах, що стосуються пожежної безпеки в модельних програмах інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» різних авторських колективів [6; 7; 8; 9; 10]

Кількість тем є простим статистичним показником, який не розкриває глибини та ширини питань, які можуть розглядатися у темі. Оцінити авторські підходи до висвітлення пожежної безпеки можна, користуючись даними таблиці 9.

Кожен з авторських колективів застосував особливі підходи до змісту тем з пожежної безпеки. Автори Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентєва І. В., Хомич О. Л. досить багато тем відвели на вивчення процесу горіння. Тематика пов'язана з піротехнічними засобами є лише у програмі Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колодій Л. П. Захист свого тіла під час пожежі розглядається лише в програмі авторів Хитра З. М., Романенко О. А., натомість інші авторські колективи обмежились захистом органів дихання під час пожежі. Спеціальна тематика з вивчення засобів пожежогасіння прямо прописана у

програмах авторів Хитра З. М., Романенко О. А. та Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.

Таблиця 9

Тематика пожежної безпеки в пропонованому змісті основної частини 5-го та 6-го класів модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» різних авторських колективів [6; 7; 8; 9; 10].

Авторський колектив	Теми з пожежної безпеки включені до пропонованого змісту	
	5 клас	6 клас
Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.	Піротехнічні засоби. Алгоритм дій під час небезпечних ситуацій та стихійного лиха (підтоплення, грози, сильного вітру, пожежі). Легкозаймісті речовини вдома. Пожежна безпека.	Пожежна безпека. Захист органів дихання та очей від хімічних речовин.
Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.	Профілактика пожеж. Умови горіння. Джерело запалювання. Горючі речовини. Кисень. Пожежна безпека оселі. Дії під час пожежі. Причини виникнення побутових пожеж. Способи гасіння невеликих пожеж. Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі. Безпечна евакуація з оселі і приміщення школи.	Пожежна безпека оселі. Умови і причини виникнення пожеж. Пожежна охорона. Профілактика пожеж. План евакуації з будинку. Поведінка під час пожежі. Стадії розвитку пожежі. Гасіння пожежі на початковій стадії. Засоби пожежогасіння. Захист органів дихання в зоні пожежі. Дії в разі загоряння одягу.
Гущина Н. І., Василяшко І. П.	–	Пожежна безпека. Причини виникнення пожеж та їх профілактика. Дії в разі виникнення пожежі.
Хитра З. М., Романенко О. А.	Пожежі та причини їх виникнення. Класифікація речовин і матеріалів за горючими властивостями. Пожежна безпека. Способи гасіння невеликих пожеж. Правила поведінки та захист свого тіла під час пожежі. Засоби пожежогасіння.	Пожежна безпека оселі. Профілактика пожеж. Правила поведінки під час пожежі. Засоби пожежогасіння. План евакуації з будинку.
Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.	Пожежна безпека. Причини виникнення та способи гасіння невеликих пожеж. Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі.	–

Висновки. У Державному стандарті базової середньої освіти немає прямих вимог щодо вивчення питань пожежної безпеки, що з однієї сторони не обмежує творчий потенціал авторських колективів модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут», з іншої створює умови де недостатньо уваги до питань пожежної безпеки.

Автори модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5–6 класів, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України включили тематику пожежної безпеки до 5, або 6, а також до 5 і 6 класів. Суттєво відрізняється кількість включених до модельних програм тем. Найменшу кількість тем має програма Гущина Н. І., Василяшко І. П. – три теми, а найбільшу – 19 тем програма авторського колективу Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.

У модельних програмах, які містять тематику пожежної безпеки у 5 та 6 класах спостерігається не тільки ускладнення тематики та її спіральне розгортання у шостому класі порівняно з п'ятим, але й можливість повторів під час вивчення, що може негативно вплинути на формування відношення до предмету в учнів.

У модельних програмах подано лише загальні назви тем, зокрема з пожежної безпеки, які можуть бути менше чи більше розкриті у програмах закладів освіти, підручниках та інших матеріалах. Кількість тем поданих у модельних програмах не регламентує кількості часу на вивчення того чи іншого питання, адже це залежить від низки чинників, а саме кількості годин, яка відводиться для інтегрованого курсу та програми, що створена у закладі освіти на базі однієї з модельних програм.

Порівняльний аналіз програм, поданий у статті, дає змогу оцінити підходи різних авторських колективів до висвітлення тематики пожежної безпеки та особливості формування в учнів компетентностей з цих питань, виявити знахідки, які можуть бути використані при формуванні програм у закладах освіти. Виокремлення та аналіз тематики пожежної безпеки допоможе авторським колективам, які будуть

розробляти модельні програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 7, 8 та 9 класів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з оцінкою реалізації модельних програм у підручниках інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» відповідно для 5 та 6 класів. Особливий інтерес становить дослідження оцінювання набуття учнями специфічних компетентностей з питань пожежної безпеки. Актуальними будуть дослідження взаємозв'язку тематики пожежної безпеки та інших тем з тематикою, яка викладається в інших предметах та інтегрованих курсах, наприклад, хімії, фізики, біології тощо.

Список використаної літератури

1. Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2021 році URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit2021-dns.pdf> (дата звернення: 19.03.2023).
2. Черкашин О. В. Основи пожежної безпеки в системі навчання та виховання молодших школярів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. 153–157. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6372/1/29.pdf> (дата звернення: 19.03.2023).
3. Горбань В. Б., Жезло Н. В., Хлевной О. В. Оцінка нормативно-правового забезпечення профілактики дитячого травматизму внаслідок пожеж за методикою TACTICS : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Забезпечення пожежної та техногенної безпеки» (Харків, 29–30 жовтня 2015 р.). Харків : НУЦЗУ, 2015. С. 79–81.
4. Гуріненко І. Ю. Дидактичні умови навчання правилам пожежної безпеки молодших школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини. Педагогічні науки*. 2010. № 1. С. 60–69.
5. Державний стандарт базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898»). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898?fbclid=IwAR32j9maQlQor-nNCohsCZuMCF1vkxqivngaf5WkUHJFhwUA25XHVKKGxdg> (дата звернення: 19.03.2023).
6. Здоров'я, безпека та добробут (інтегрований курс). 5–6 класи. (Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.) Чинна модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5–6 класів авторів Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. 2021. URL: <http://osvita.ua/school/program/program-5-9/83140/> (дата звернення: 19.03.2023).
7. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьева І. В., Хомич О. Л.). 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1mqsfWrSW1WW1qFNQeq3xAXkearNQBHF/view?usp=sharing> (дата звернення: 19.03.2023).
8. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П.). 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sfs87ZCcZWTJOU63QznSvAX1LqS26aVv/view?usp=sharing> (дата звернення: 20.03.2023).
9. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З. М., Романенко О. А.). 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1kz6LoONostpqPjoNUSVW9yBV5mmGDGHA/view?usp=sharing> (дата звернення: 20.03.2023).
10. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Стращко С.). 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/17MwEgus-Ahsa_nbw9OaDlOZrM7wYHGZS/view (дата звернення: 20.03.2023).

THE TOPIC OF FIRE SAFETY IN THE MODEL PROGRAMS OF THE INTEGRATED COURSE «HEALTH, SAFETY AND WELFARE» GRADE 5-6

Zaplatynskyi Vasyl

Prof., Docent, Ph.D., Associate Professor of Department of Science and Mathematics Education and Technologies
Borys Grinchenko Kyiv University

Introduction. The article provides an analysis of the State standard of basic secondary education and a comparative analysis of model programs for the integrated course «Health, Safety, and Well-being» for grades 5-6 regarding topics related to fire safety.

The purpose of the article is to publish the results of the research on the requirements of the State standard of basic secondary education regarding fire safety, as well as to provide a comparative and content analysis of the fire safety topics in the integrated course «Health, Safety, and Well-being» model programs for grades 5-6 of the New Ukrainian School. The research of the State standard requirements and the content of model programs was determined by the necessity to identify the completeness and breadth of fire safety topics, the features of the approach to forming competencies in fire safety in students.

Methods. The research utilized methods of analysis of scientific literature, mathematical methods including registration and ranking, and theoretical methods such as analysis, synthesis, generalization, comparison, conclusion, induction, and deduction. The main research methods were comparative analysis and content analysis of topics directly or indirectly related to fire safety.

Results. The research showed that there are significant discrepancies in approaches to fire safety topics in different authoring teams' model programs. Some programs include fire safety questions for only one year of study,

either for fifth or sixth grade, while others have fire safety topics for both fifth and sixth grades.

Originality. The scientific novelty of the research results lies in a detailed comparative assessment of the context related to fire safety in the model programs of the integrated course «Health, Safety, and Well-being» for grades 5-6.

Conclusion. The model programs significantly differ in the number and content of topics related to fire safety. The number of topics ranges from three to nineteen. The model programs provide only general titles of the topics, including those related to fire safety, which may be more or less developed in educational institution programs, textbooks, and other materials. The number of topics presented in the model programs does not regulate the amount of time allocated to studying a particular issue, as it depends on several factors, including the number of hours allocated to the integrated course and the program developed by the educational institution based on one of the model programs. The identification and analysis of fire safety topics will help teachers and author teams who will develop model programs for the integrated course «Health, Safety, and Well-being» for grades 7, 8, and 9.

Key words: education, model program, integrated course «Health, safety and welfare», fire safety, competence.

References

1. Zvit pro osnovni rezultaty diialnosti Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii [Report on the main results of the State Emergency Service of Ukraine]. (2021) URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit2021-dns.pdf> [in Ukrainian].
2. Cherkashyn, O. V. (2016). Osnovy pozhezhnoi bezpeky v systemi navchannia ta vykhovannia molodshykh shkolariv. [The basics of fire safety in the system of education and upbringing of younger schoolchildren.] *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University.* 153-157. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6372/1/29.pdf> [in Ukrainian].
3. Horban, V.B. (2015). Otsinka normatyvno – pravovoho zabezpechennia profilaktyky dytiachoho travmatyzmu vnaslidok pozhezh za metodykoiu TACTICS [Assesment of regulatory and legal support for the prevention of children's injuries due to fires using the TACTICS method]. *Materialy Vseukrainskoi naukovy – praktychnoi konferentsii «Zabezpechennia pozhezhnoi ta tekhnolohnoi bezpeky» – Materials of the All – Ukrainian scientific and practical conference «Ensuring fire and man – made safety».* Kharkiv: NUCDU, – P. 79 – 81. [in Ukrainian].
4. Hurinenko, I. (2010). Dydaktychni umovy navchannia pravylam pozhezhnoi bezpeky molodshykh shkolyariv [Didactic conditions of training of fire safety rules to younger students]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni P. Tychyny – Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University named after P. Tychnya. Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences.* № 1. – S. 60–69. [in Ukrainian].
5. Derzhavnyj standart bazovoi serednoi osvity (postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity vid 30 veresnia 2020 r. № 898). [State standard of basic secondary education (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On some issues of state standards of comprehensive general secondary education dated September 30, 2020 No. 898).] URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898?fbclid=IwAR32j9maQIQR-nNCoHsCZuMCF1vkxqjvngaf5WkUHJFhwUA25XHVKKGxgdg> [in Ukrainian].
6. Vasylenko, S. V., Kovalj, Ja. Ju., Kolotii, L. P. (2021). Zdorovia, bezpeka ta dobrobut (intehrovanyi kurs). 5–6 klasu. [Health, safety and well-being (integrated course). Grades 5-6.] *Chynna modelna navchalna prohrama intehrovanoho kursu «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut» dlia 5–6 klasiv avtoriv Vasylenko S. V., Kovalj Ja. Ju., Kolotii L. P.* URL: <http://osvita.ua/school/program/program-5-9/83140/> [in Ukrainian].
7. Voroncova, T. V., Ponomarenko, V. S., Lavrentieva, I. V., Khomych, O. L. (2021). Modelna navchalna prohrama «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut. 5-6 klasu (intehrovanyj kurs)» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model training program «Health, safety and well-being. Grades 5-6 (integrated course)» for secondary schools]. *Chynna modelna navchalna prohrama intehrovanoho kursu «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut» dlia 5–6 klasiv.* URL: <https://drive.google.com/file/d/1mqsfWrSW1WW1qFNQqeq3xAXkearNQBHF/view?usp=sharing> [in Ukrainian].
8. Hushchyna, N. I., Vasylyashko, I. P. (2021). Modelna navchalna prohrama «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut. 5-6 klasu (intehrovanyi kurs)» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model training program «Health, safety and well-being. Grades 5-6 (integrated course)» for secondary schools]. *Chynna modelna navchalna prohrama intehrovanoho kursu «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut» dlia 5–6 klasiv.* URL: <https://drive.google.com/file/d/1sfs87ZCcZWTJOU63QznSvAX1LqS26aVv/view?usp=sharing> [in Ukrainian].
9. Khytra, Z. M., Romanenko, O. A. (2021). Modelna navchalna prohrama «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut. 5-6 klasu (intehrovanyi kurs)» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model training program «Health, safety and well-being. Grades 5-6 (integrated course)» for secondary schools]. *Chynna modelna navchalna prohrama intehrovanoho kursu «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut» dlia 5–6 klasiv.* URL: <https://drive.google.com/file/d/1kz6LoONostpqPjoNUSVW9yBV5mmGDGHA/view?usp=sharing> [in Ukrainian].
10. Shyian, O., Voloshhenko, O., Hrynova, M., Diakiv, V., Kozak, O., Ovcharuk, O., Sedochenko, A., Soroka, I., Strashko, S. (2021). Modelna navchalna prohrama «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut. 5-6 klasu (intehrovanyi kurs)» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model training program «Health, safety and well-being. Grades 5-6 (integrated course)» for secondary schools]. *Chynna modelna navchalna prohrama intehrovanoho kursu «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut» dlia 5–6 klasiv.* URL: https://drive.google.com/file/d/17MwEgus-Ahsa_nbw9OaDIoZrM7wYHGZS/view [in Ukrainian].

Отримано редакцією 6.11.2023 р.